

Državni izpitni center

JESENSKI ROK

GEOGRAFIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sobota, 3. september 2005

SPLOŠNA MATURA

Splošna navodila zunanjim ocenjevalcem

1. Zunanji ocenjevalec mora smiselno slediti navodilom za ocenjevanje, v katerih so zapisani moderirani odgovori za posamezen izpitni komplet.
2. Če kandidat poleg pravilne ugotovitve napiše še izključujočo, nepravilno trditev, se odgovor ovrednoti z nič (0) točkami.
3. Nejasne in nečitljive rešitve ter nejasni lastni popravki se ovrednotijo z nič (0) točkami.
4. Slovenska zemljepisna imena in geografski pojmi morajo biti v celoti poimenovani pravilno.
5. Pri tujih poimenovanjih naselbinskih in nenaselbinskih zemljepisnih imenih se dopušča zamenjava ali izpustitev ene črke.

IZPITNA POLA 1**A1 – OBČA**

1. ● Richterjeva lestvica, EMS
● Hipocenter
● Lava

Za tri pravilne odgovore dobi kandidat **2 točki**, za 2 pravilna odgovora 1 točko, manj je 0 točk.

2. Sredozemlje:

Način stika:

- podrivanje oceanske plošče pod kontinentalno,
- podrivanje ene plošče pod drugo,
- podrivanje Afriške litosferske plošče pod Evrazijsko,
- približevanje plošč.

Intenzivnejše potresno delovanje.

Islandija:

Način stika:

- razmikanje oceanske plošče,
- razmikanje Severnoameriške in Evrazijske litosferske plošče,
- nastajanje srednjeoceanskega (globokomorskega) hrbta.

Intenzivnejši vulkanizem.

Za štiri pravilne odgovore dobi kandidat **2 točki**, za tri ali dva odgovora dobi 1 točko, manj je 0 točk.

3. Dejavniki:

- moč potresa (magnituda),
- oddaljenost od epicentra (središča potresa na površju),
- globina hipocentra (žarišča),
- način gradnje hiš,
- protipotresna gradnja.

Za dva pravilna dejavnika dobi kandidat **2 točki**, za en dejavnik 1 točko.

4. Na morskem dnu:

- Podmorski potresi povzročajo velikanske valove (cunami, tsunami) in poplave obalnih predelov.

V hriboviti in visokogorski pokrajini:

- Sprožajo se zemeljski plazovi, snežni plazovi, plazovi, podori, ...

V urbani pokrajini:

- Reke prestopajo bregove in poplavlajo, ker se rušijo jezovi, zaradi zaježitve rek.
- Zaradi poškodovane električne in plinske napeljave nastajajo požari.
- Epidemije bolezni zaradi onesnažene pitne vode.
- Rušenje stavb ...

Za tri opise dobi kandidat **2 točki**, za dva opisa dobi 1 točko, manj je 0 točk. Če kandidat našteje vse tri posledice potresa (brez opisa), dobi 1 točko.

5. Pozitivni učinki:

- Zelo rodovitna prst na preperelih vulkanskih kamninah.
- Rodovitna kmetijska območja.
- Nastanek nahajališč rud.
- Razvoj turizma na osnovi zanimivih vulkanskih reliefnih oblik.
- Razvoj zdraviliškega turizma ob izviri vroče vode.
- Izraba geotermalne energije za pridobivanje električne energije, ogrevanje stanovanj, rastlinjakov ...

Za dva opisa pozitivnih učinkov dobi kandidat **2 točki**, za en opis dobi 1 točko.

A2 – OBČA

6. MEGALOPOLIS, NIZKA, VISOKA.

Za tri ali dva pravilno ugotovljena pojma dobi kandidat **1 točko**, manj je 0 točk.

7. A in C
Za vsako pravilno izbrano trditev dobi kandidat 1 točko, skupaj **2 točki**.
8. Črka: A (razvite države)
Za pravilno ugotovitev dobi kandidat **1 točko**.
9. Vzroki:
- visok naravni prirastek,
 - nenadzorovana selitev s podeželja v mesto (neurejene posestne razmere, nizek življenjski standard na podeželju),
 - gospodarski razvoj,
 - industrijski razvoj,
 - razvoj terciarnih in kvartarnih dejavnosti
 - deagrarizacija,
 - delovna mesta.
- Za oba pravilno ugotovljena vzroka dobi kandidat **1 točko**.
10. Pravilno zaporedje števil: središče mesta, 4, 2, 3, podeželje
Za vse tri pravilne odgovore dobi kandidat **1 točko**.
11. Del mesta: središče mesta (ali smiselno pravilno poimenovanje središča mesta)
Pojasnitev:
Zgoščenost pisarniških površin, medtem ko so stanovanja na obrobju mesta.
Kandidat dobi 1 točko za pravilno ugotovljeni del mesta, 1 točko za pojasnilo, skupaj **2 točki**.
12. Negativne spremembe:
- Zaradi močnega priseljevanja ogrožena kulturna identiteta.
 - Zmanjša se kakovost bivanja (hrup, onesnažen zrak, odpadki, večja gostota prebivalstva).
 - Slabiti začne pripadnost k neki skupnosti.
 - Večja gostota prebivalstva, več kriminala.
 - Zaradi zaposlovanja v mestu ima prebivalstvo vedno manj časa, drugačen način življenja, postajajo del potrošniške družbe.
- Za vsako pravilno ugotovljeno spremembo dobi kandidat 1 točko, skupaj **2 točki**.

B1 – SVET

13.

Atlas	Vzhodnoafriško višavje
C, E	A, B, D, F

Za šest ali pet pravilnih odgovorov dobi kandidat **2 točki**, za štiri ali tri pa 1 točko, manj je 0 točk.

14. A: I.
B: IV.
C: II.
D: III.
E: V.
Za štiri ali tri pravilne odgovore dobi kandidat 1 točko, za pet pa **2 točki**.
15. Sahel
Za pravilno poimenovano območje dobi kandidat **1 točko**.
16. Človek s čezmernim izsekavanjem gozdov, večjo uporabo fosilnega goriva, porastom avtomobilskega prometa (izpušni plini) povzroča nastanek tople grede. Pretirana paša.
Za pravilno pojasnitev dobi kandidat **1 točko**. Če kandidat napiše le onesnaževanje, ne dobi točke.
17. Posledice:
- Zaradi pomanjkanja padavin pridelajo premalo hrane – lakota, pogin živine.
 - Zaradi nedohranjenosti – večja dovzetnost za številne bolezni.
 - Malo vode in še ta je največkrat onesnažena – možnost širjenja nalezljivih bolezni.
- Za pravilno opisan problem dobi kandidat **1 točko**.

18. ● To so gospodarsko šibke države, v katerih mnogokrat divja državljanska vojna, so tudi močno zadolžene in odvisne od nekdanjih kolonizatorov (malo denarnih sredstev).
 ● Politična in gospodarska nestabilnost države.
 ● Pomanjkanje znanja.
 Za pravilno ugotovitev dobi kandidat **1 točko**.

19. Ukrepi:
 ● Razvijanje drugih gospodarskih panog.
 ● Ponovno uvajanje kultur, ki dajejo večji donos in so odporne proti suši.
 ● Z uvajanjem boljših pasem bi se povečala prireja mesa in mleka, s čimer pa se ne bi povečale tudi črede.
 ● Uporaba gnojil za povečanje pridelka.
 ● Uporaba novih (alternativnih) virov energije, ki bi nadomestila les kot gorivo.
 ● Pri uvajanju gospodarskih ukrepov nujno upoštevati krajevne razmere.
 ● Ozaveščanje in izobraževanje prebivalstva (zaščita), da bi imeli manj otrok (nižji naravni prirastek).
 ● Izseljevanje in naseljevanje na območjih, ki dajejo možnost za preživetje.
 Za vsak predlagan ukrep dobi kandidat 1 točko, skupaj največ **2 točki**.

B2 – SVET

20. Angleži, Francozi
 Za oba pravilno obkrožena odgovora dobi kandidat **1 točko**.
21. Razlogi:
 ● Obsežna neposeljena območja.
 ● Hitra industrializacija.
 ● Potrebe po delovni sili.
 ● Verska in politična svoboda.
 ● Donosna trgovina.
 ● Naravna bogastva.
 ● »Zlata mrzlica« v Kaliforniji.
 ● Slabe kmetijske letine v Evropi (težke življenjske razmere v Evropi).
 Za vsak pravilno napisan razlog dobi kandidat 1 točko, skupaj **2 točki**.
22. NE, DA, DA
 Za en ali dva pravilna odgovora dobi kandidat 1 točko, za tri pravilne odgovore pa **2 točki**.
23. ZDA:
 Njihov glavni cilj je bil, da iz številnih narodov ustvarijo povsem novo homogeno ameriško nacijo. Takšen proces so imenovali »talilni lonec«, saj so priseljenci z željo po čim hitrejšem uspehu zavestno opuščali svojo prvotno kulturno identiteto in jo nadomeščali z novo skupno ameriško identiteto. Težje vključevanje nebelega prebivalstva.
 Kanada:
 Priseljence so vzpodbujali k temu, da obdržijo svojo kulturo in materin jezik, zato so se različne etnične skupine manj asimilirale in živijo bolj povezane znotraj svojih skupnosti kot v ZDA. Zato je Kanada mozaik različnih kultur in ras.
 Za vsak smiselno pojasnjen odgovor dobi kandidat 1 točko, skupaj **2 točki**.
24. Območje št. 1
 Problemi:
 Visoka stopnja revščine, nizka izobrazba, alkoholizem, brezposelnost, težko vključevanje v družbo, gospodarska neperspektivnost, težje naravne razmere, nestrpnost, omejevanje pravic.
 Rešitve:
 ● Nudenje socialne podpore, izgradnja zdravstvene in druge infrastrukture v rezervatih.
 ● Šolanje in izobrazba.
 ● Državna povračila za preteklo škodo.
 ● Dohodek od izkoriščanja nafte, zemeljskega plina ali različnih rud, ki so jih odkrili v rezervatih.
 ● Izboljšanje gospodarskega položaja, večja vlaganja.
 ● Izboljšanje političnega položaja.
 Za pravilno izbrano številko območja dobi kandidat 1 točko, za oba napisana problema (tudi če območje ni pravilno izbrano) dobi 1 točko in za rešitev dobi 1 točko, skupaj **3 točke**.

C1 – EVROPA

25. Karta 3: 2

Karta 4: 13

Za oba pravilna odgovora dobi kandidat **2 točki**, za enega 1 točko.

26. Naravnogeografska enota:

- hercinska sredogorja in planote,
- hercinska sredogorja,
- sredogorja in nizke planote,
- hercinsko grudasto gorovje,
- sredogorje.

Opis nastanka:

- Enota je nastala v paleozoiku s hercinsko orogenezo in se pozneje, v terciarju, delno pregubala.
- Zaradi različnih smernih pritiskov se površje razlamlja. Deli površja se ob prelomih dvigajo (čoki), deli pa spuščajo (kotline). Nastane grudasto gorovje.

Pri opisu nastanka naravnogeografske enote je dovolj, da kandidat omeni samo gubanje ali samo prelamljanje.

Za imenovano enoto in opis njenega nastanka dobi kandidat **2 točki**, 1 točko za imenovanje ali za opis nastanka.

27. Tip reliefa: ledeniški, glacialni, rečni relief

Naravnogeografski vzrok:

- Posledica poledenitve je razgibani relief, ki je turistično mikavnejši.
- Ledeniška jezera.
- Zaradi gorskega podnebja je možen zimski (smučarski) turizem.
- Obilica snežnih padavin.
- Smiselno opisan rečni relief.

Družbenogeografski vzrok:

- Pokrajina leži v središču Evrope, zato je lažje in hitreje dostopna.
- Odlična infrastrukturna opremljenost prostora.
- Bližina gospodarsko visoko razvitih držav, bližina mest.

Za vse tri pravilne odgovore dobi kandidat **3 točke**, za dva 2 točki, za enega 1 točko.

28. Energijski vir: premog

Pokrajinske značilnosti:

- Odlagališče pepela.
- Visoki dimniki.
- Hladilni stolpi.
- Jalovišče.
- Veliko ladij za prevoz premoga.
- Degradacija okolja.
- Transportni trakovi za premog.

Podoba kraja:

- Kraj je izgubil prej pomembno pristaniško vlogo, ki jo je imel zaradi prevoza premoga.
- V bližini je bila zgrajena avtocesta, ki je povečala gibljivost prebivalstva, saj se lahko na delo vozijo tudi v oddaljene kraje.
- Uporaba novih energijskih virov je omogočila razvoj nove, tehnološko naprednejše industrije, ki manj obremenjuje okolje, zaposluje manj delavcev in zaseda manj prostora.

Za vse pravilne odgovore dobi kandidat **3 točke**. Za energijski vir 1 točko, za dve pravilni pokrajinski značilnosti 1 točko in za pravilno pojasnjeno eno spremembo v podobi kraja 1 točko.

C2 – EVROPA

29. 1 – Dublin, 2 – London, 3 – Pariz (Paris), 4 – Bruselj (Bruxelles), 5 – Amsterdam ali Haag (Den Haag), 6 – Luksemburg (Luxemburg).

Kandidat dobi **2 točki** za šest ali pet pravilno napisanih glavnih mest, 1 točko pa dobi za štiri ali tri pravilno napisana glavna mesta.

Je del hercinskega sredogorja. Prevladuje ekstenzivna živinoreja. Je industrijsko slabše razvita.	Je vinogradniško območje. Reka, ki teče skozi to pokrajino, je ustvarila estuarski tip obale.
To je pokrajinska enota številka: 4	To je pokrajinska enota številka: 5

Kandidat dobi **2 točki** za obe pravilno vpisani številki, 1 točko pa dobi za eno pravilno vpisano številko.

31. Vzroki:

- Reke imajo velik padec ali strmec ali pokrajina je strma.
- Reke so zelo vodnate ali zato, ker je na tem območju veliko padavin.
- Taljenje snega.

Kandidat dobi **1 točko** za oba pravilna opisa.

32. Nevarnost katastrofe pri okvari jedrske elektrarne, nevarnost sevanja, problem skladiščenja radioaktivnih odpadkov.

Kandidat dobi **1 točko** za pravičen odgovor.

33. Severna Francija.

Pojasnitev:

To je območje staronagubanega gorovja ali hercinskega gorovja ali evropskega sredogorja ali ker je to območje bogato z rudami (železova ruda) ali energijskimi surovinami (premog). Dobra prometna povezanost.

Kandidat dobi **2 točki** za oba pravilna odgovora, 1 točko pa za en pravičen odgovor.

34. Pokrajinska enota: Pariška kotlina.

Razlaga:

Francija je izrazito centralistično urejena, zato se je industrija razvijala v bližnji in širši okolici glavnega mesta.

Kandidat dobi **2 točki** za oba pravilna odgovora, 1 točko pa za en pravičen odgovor. Če kandidat poimenuje napačno pokrajinsko enoto, se tudi morebitna pravilna razlaga točkuje z 0 točkami (izjema je, če pri imenovanju pokrajinske enote omeni Pariz).

IZPITNA POLA 2**D1 – SLOVENIJA**

1.

Zračne mase	Vlažnost	Temperature	
A	vlažne, padavine, visoka vlažnost	pozimi	poleti
		tople, višje temp., mile, od 0 do 5 °C	hladne, nižje temp., od 10 do 20 °C

Zračne mase	Vlažnost	Temperature	
B	suhe, nižja vlažnost	pozimi	poleti
		hladne, nižje temp., pod 0 °C	tople, višje temp., nad 20 °C

Za tri ali štiri pravilne odgovore dobi kandidat 1 točko, za pet ali šest pravilnih odgovorov pa dobi **2 točki**.

2. Termalni pas

Razlogi:

- Ni temperaturnega obrata.
- Ni nevarnosti pozebe, ker so nočne temperature v tem pasu najvišje.
- Jesenska slana pride pozneje, ko grozdje že dozori.
- Temperatura v tem višinskem pasu je višja.
- Pas sega v nadmorske višine do približno 400 m, kar je v višini gričevja, ki je za gojenje vinske trte najugodnejše, zaradi izkoriščanja vpadnega kota sončnih žarkov.

Za pravilno izbran višinski podnebni pas dobi kandidat 1 točko in po eno za pojasnjen razlog.

Skupaj dobi **2 točki**.

3.

Dna dolin in kotlin	Termalni pas	Hribski pas
1, 4	3, 5, 7	2, 6

Za štiri ali pet pravilno napisanih števil pokrajin dobi kandidat 1 točko, za šest ali sedem pravilnih števil pokrajin pa dobi **2 točki**. Za tri ali manj pravilnih števil pokrajin ne dobi točk.

4. Naravna nesreča: usadi, zemeljski plazovi.

Vzrok:

- Zaradi obilice padavin se prst in pod njo ležeča preperina napijeta vode in postaneta težji, zaradi česar zdrsita po pobočju.
- Kamnine so pogosto slabo sprijete.

Naravna nesreča: toča.

Vzrok:

- Nastaja pogosto ob nevihtah, ko se pojavljajo močni vzponski tokovi ter se na nastale snežinke in sodro primrzujejo podhlajene kapljice.
- Najdebelejša toča nastane praviloma med najbolj pregretimi in rodovitnimi nižinskimi in gričevnatimi predeli.
- Adiabatno ohlajanje zraka.

Naravna nesreča: suše.

Vzrok:

- Izpad padavin v rastni dobi (poleti).
- Močno izhlapevanje.
- Prevladujoče nevihte (hitre padavine), ki hitro odtečejo.

Naravna nesreča: pozebe, zmrzal

Vzrok: vdori hladnega zraka spomladi.

Za vsako pravilno imenovano naravno nesrečo dobi kandidat 1 točko in za razlago njenega nastanka 1 točko, skupaj največ **4 točke**.

D2 – SLOVENIJA

5. Idrija: živo srebro
Trbovlje: rjavi premog, premog
Velenje: lignit, premog
Mežica: svinec in cink, svinec, cink
Lendava: nafta in zemeljski plin, nafta, zemeljski plin
Za tri ali štiri pravilne odgovore dobi kandidat 1 točko, za pet pravilnih odgovorov dobi **2 točki**. Za napačno vrsto premoga ne dobi točke.
6. Večina nahajališč surovin je v vzhodnem delu Slovenije, ker so tja v terciarju segali zatoki Panonskega morja.
Za pravilno pojasnjen odgovor dobi kandidat **1 točko**. Kandidat mora imenovati geološko dobo (terciar) ali ime morja (Panonsko morje).
7. HE Vrhovo
TE Trbovlje
JE Krško
HE Dobljar
TE Brestanica
HE Formin
Za tri ali štiri pravilno napisane energetske objekte dobi kandidat 1 točko, za pet ali šest pa **2 točki**.
8. Zima: graf 1
Poletje: graf 2
Razlogi:
 - Poleti dajejo HE več električne energije (delujejo z večjo močjo).
 - Pozimi dajejo TE več električne energije (delujejo z večjo močjo).
 - Pozimi je večja potreba in poraba električne energije.
 - Dnevni viški porabe električne energije so v hladni polovici leta izrazitejši.Za pravilno izbrana grafa za oba letna časa dobi 1 točko in za napisan razlog dobi 1 točko, skupaj največ **2 točki**.
9. Regija: Velenjska kotlina, Šaleška dolina
Spremembe v pokrajini:
 - Tla nad izkopanimi rovi so se začela ugrezati, nastala so ugrezninska jezera.
 - Zrak je zaradi kurjenja lignita v termoelektrarni onesnažen.
 - Socialna sestava prebivalstva se je spremenila.
 - Veliko je priseljene delovne sile iz nekdanjih jugoslovanskih republik.
 - Hitra rast števila prebivalcev, več mladega prebivalstva.
 - Načrtna gradnja delavskih četrti.
 - Mesto je dobilo bolj urejeno infrastrukturo.Za pravilno imenovano regijo dobi 1 točko, za dve pojasnjeni spremembi dobi 1 točko, za vse tri pojasnjene spremembe dobi 2 točki. Skupaj dobi največ **3 točke**.

E1 – SLOVENIJA

10.
 - terciarju (lahko je navedena katera koli epoha terciarja)
 - kvartarju, pleistocenu, holocenu, v pleistocenu in holocenuZa obe pravilno navedeni geološki dobi kandidat dobi **2 točki**, za pravilno navedeno le eno obdobje dobi 1 točko.
11. Prod, pesek, prod in pesek.
Za pravilen odgovor dobi kandidat **1 točko**.

12. Naravnogeografski vzrok:
- Sotočje (sovođenj) rek iz alpskega in predalpskega sveta v ravnem kotlinskem dnu.
 - Obilne padavine (jeseni, spomladi).
 - Hitro taljenje snega v visokem (goratem, planotastam) obrobju kotline.
 - Močni nalivi, neurje ..., hiter dotok hudourniških voda.
- Družbenogeografski vzrok:
- Krčenje gozdov.
 - Širjenje kulturne pokrajine (pozidava, zmanjšana pretočnost zaradi zgraditve mostu).
 - Regulacija Savinje in njenih pritokov v zgornjem toku.
 - Pomanjkljivo vzdrževanje in gradnja obrambnih nasipov in vodnih zadrževalnikov.
- Zaščita:
- Gradnja nasipov ob rečnih bregovih.
 - Uravnavanje (regulacija) rečnega toka, da vode hitreje odtečejo.
 - Preusmerjanje rečnega toka, da se razbremeni del sotočja.
 - Poglobljanje rečne struge.
 - Gradnja kanalov, jarkov za hitrejše odvodnjavanje.
- Za smiselno pojasnjena vzroka za poplave dobi kandidat 2 točki, za opisani način zaščite dobi 1 točko, skupaj lahko dobi **3 točke**.
13. A, C, D
Za tri pravilne odgovore dobi kandidat **2 točki**, za dva pravilna odgovora dobi 1 točko, manj je 0 točk.
14. Dejavnost: hmeljarstvo.
Naravna osnova:
- ravno dolinsko (kotlinsko) dno,
 - kvalitetna rjava prst na prodih,
 - subpanonsko podnebje,
 - vroča poletja.
- Kraj: Laško
Za tri pravilne odgovore dobi kandidat **2 točki**, za dva odgovora 1 točko, manj je 0 točk.

E2 – SLOVENIJA

15. Makroregija 1: Subpanonska Slovenija
Makroregija 2: Dinarske planote celinske Slovenije, Dinarska Slovenija, Dinarske planote
Za eno pravilno imenovano makroregijo dobi kandidat **1 točko**.
16. Makroregija 1 (Subpanonska Slovenija):
- vpliv subpanonskega podnebja,
 - poletni višek padavin,
 - usmeritev v vinogradništvo,
 - večja odprtost proti Panonski nižini,
 - prevlada nižjega reliefa.
- Makroregija 2 (Dinarske planote celinske Slovenije):
- prevlada apnenca,
 - kraški pojavi,
 - plitva prst.
- Za vsako pravilno napisano značilnost dobi kandidat 1 točko, skupaj dobi **2 točki**.
17. Reka A: Kolpa
Gorovje B: Gorjanci
Gorovje C: Kočevska Mala gora, Kočevski rog, Kočevsko gorovje
Za dva pravilno napisana pojma dobi kandidat 1 točko, za tri pravilno napisane pojme dobi **2 točki**.
18. Kraj 1: Črnomelj
Kraj 2: Metlika
Za vsak pravilno napisan kraj dobi kandidat 1 točko, skupaj dobi **2 točki**.

19. Vzroki:

- Reliefna zaprtost proti preostali Sloveniji.
- Kraška podlaga, ni površinskih voda.
- Poletna sušnost.
- Slaba prometna povezanost, odročnost.
- Ni večjih gospodarskih središč, ni možnosti zaposlitve.
- Obmejna lega.
- Pomanjkanje surovin.
- Večinoma kmetijsko območje.

Razlogi:

- Razvoj manjših industrijskih obratov, večja možnost zaposlitve.
- Razvoj turizma (oživljanje starih običajev, kulturnozgodovinske znamenitosti, vodni športi na Kolpi).
- Razvoj infrastrukture in storitvenih dejavnosti.
- Vložki tujega kapitala.
- Vlaganje države za skladnejši razvoj.

Za vsak napisan vzrok dobi kandidat 1 točko in za razlog prav tako, skupaj dobi največ **3 točke**.